

Öğretmen Adaylarının Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi*

Günseli GİRGIN
D.E.Ü. Buca Eğitim Fakültesi
gunseli.girgin@deu.edu.tr

Duygu ÇETİNGÖZ
D.E.Ü. Buca Eğitim Fakültesi
duygu.cetingoz@deu.edu.tr

Deniz EKİNCİ VURAL
D.E.Ü. Buca Eğitim Fakültesi
deniz.ekinci@deu.edu.tr

Özet

Öğretmenlerin başkalarıyla etkileşim kurabilecek, sosyal açıdan kabul edilebilir olan davranışlara sahip olması oldukça önemlidir. Bu davranışlar, genel olarak sosyal beceri olarak adlandırılmaktadır. Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının sosyal beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okulöncesi Eğitimi Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Eğitimi Öğretmenliği, Matematik Eğitimi Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Eğitimi Öğretmenliği lisans programlarına devam eden 222, 4. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada, öğrencilere ait sosyo-demografik özelliklere ilişkin bilgi edinmek amacıyla Kişisel Bilgi Formu ile Sosyal Beceri Envanteri (Yüksel, 2004) veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, ölçeğin alt bölümleriyle bazı faktörler arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Sosyal beceri, öğretmen adayı, öğretmen yetiştirme.

Investigation of Teacher Candidate's Social Skill Levels**

Abstract

It is very important for teachers to have behaviors which may interact with others and are acceptable in social aspect. These behaviors are generally termed as social skill. The aim of this research is to investigate the social skill levels of teacher candidates in the aspect of various variables. 222 4th grade students who are educating in license program of Primary Education Department Pre-School Education Teaching, Social Studies Education Teaching, Mathematics Education Teaching and Science Education Teaching in Buca Faculty of Education in University of Dokuz Eylül constitute the sample of this research. In this research, with a view to obtain information related to socio-demographic characteristics, Personal Data Form and Social Skill Inventory are used as data collection tools. As a consequence of research, there are meaningful relations between the sub-parts and some factors of the scale.

Key Words: Social Skill, teacher candidate, teacher training.

* Çalışma 18. Eğitim Bilimleri Kurultayı'nda bildiri olarak sunulmuştur.

** Work 18 Education Studies General Assembly as papers presented.

GİRİŞ

Sosyal beceriler, kişilerin başkaları ile olumlu etkileşimleri başlatmaları ve sürdürmeleri için önemli davranış elemanlarıdır (Westwood, 1993, akt. Avcıoğlu, 2001). İçinde bulunan sosyal ortama uygun davranma becerisi olarak tanımlanan sosyal beceriler, kişiler arası ilişkilerin kurulmasında ve sosyal amaçların gerçekleştirilmesinde çok önemli rol oynamaktadır (Avcıoğlu, 2001). Yüksel (1999), sosyal beceriyi, kişiler arası ilişkilerde sosyal bilgiyi, çözümlenme ve anlamının yanı sıra uygun tepkilerde bulunma, hedeflere yönelik ve sosyal bağlama göre değişen, hem gözlenebilir, hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren ve öğrenilebilir davranışlar olarak tanımlamıştır. Sosyal beceriler, başkalarının olumlu tepkiler vermesine yol açabilecek ve olumsuz tepkileri önleyebilecek, başkalarıyla etkileşimi mümkün kılacak sosyal açıdan kabul edilebilir davranışlar olarak da tanımlanmaktadır (Şahin ve Kaya, 2004).

Öğrenilmiş davranışlar olarak ele alınan sosyal becerilerle ilgili alan yazında çok sayıda tanıma rastlanmaktadır. Örneğin; Michelson ve Dilorenzo (1981) sosyal beceri tanımlarında altı ortak noktanın bulunduğunu belirtmektedirler. Bunlar: a) Sosyal beceriler öğrenme ile kazanılır, b) Sosyal beceriler sözel ve sözel olmayan özel davranışlardan oluşur, c) Sosyal beceriler tepki ve davranışları başlatmada etkilidir, d) Toplum içinde bireylerden gelen olumlu sosyal pekiştireçleri artırır, e) Karşılıklı ilişkilerde gerekli zamanlamaya ve etkileşime dayalı davranışlardır ve f) Bireylerin sosyal statüsü, cinsiyeti ve yaşı gibi faktörlerden etkilenir şeklinde ifade edilmektedir. Cartledge ve Milburn (1983) ise sosyal beceri tanımlarının çoğunda şu öğelerin ortak olduğunu belirtmektedirler: a) Sosyal beceriler, başkalarının olumlu tepkiler vermesine yol açacak ve olumsuz tepkileri engelleyecek, başkalarıyla etkileşimi mümkün kılacak, sosyal olarak kabul edilebilir olan öğretilmiş davranışlar olarak tanımlanmaktadır, b) Sosyal beceriler çevrede etki bırakan, hedefe yönelik davranışlardır, c) Sosyal beceriler duruma özgü ve sosyal içeriğe göre değişebilirler, d) Sosyal beceriler hem belirli gözlenebilir davranışlar, hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeler içeren davranışlardır.

Öğretmenlerin başkalarıyla etkileşim kurabilecek sosyal açıdan kabul edilebilir olan davranışlara sahip olması oldukça önemlidir. Bu davranışlar genel olarak sosyal beceri olarak adlandırılmaktadır. Öğretmen adaylarında bulunması gereken roller konusunda üç alan ön plana çıkmıştır (Yüksel, 2001). Bu alanlar: a) Organizasyon-plânlama ve öğretim yaklaşımları, b) Meslekî profesyonellik ve c) Sosyal becerilerdir. Organizasyon-plânlama ve öğretim yaklaşımı: öğretmen için ders için gerekli materyalleri hazırlama, planlama yapma ve diğer organizasyonla ilgili davranışları içerir. Meslekî profesyonellik: alan bilgisini yenilemek, okulun işleyişi hakkında bilgili olmak ve öğrencileri uygun şekilde rehberlik etmek gibi becerilerle ilgilidir. Sosyal beceriler ise öğrenciler ve diğer görevlilerle uygun iletişimi kurabilmek, öğrencileri işbirliği içinde çalıştırabilmek gibi becerilerle ilişkilidir. Sosyal beceriyi oluşturan öğeler birbiri ile ilişkili olduğu için öğretmenlerin sosyal becerileri oluşturan değişkenlere bir bütün olarak sahip olmalıdır. Bu değişkenlerden biri ya da bazılarına sahip olmak yeterli değildir.

Buraya kadar yapılan açıklamalara dayalı olarak bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının sosyal beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Öğretmen adaylarının sosyal beceri düzeylerine etki eden faktörlerin belirlenmesi amacıyla bu araştırmada amaç için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Araştırmanın problem cümlesi 'Öğretmen adaylarının sosyal beceri düzeyleri çeşitli değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?' olarak belirlenmiştir. Araştırmanın alt problemleri ise şu şekildedir:

- a) Öğretmen adaylarının sosyal beceri düzeyleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- b) Öğretmen adaylarının sosyal beceri düzeyleri anne babalarının öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- c) Öğretmen adaylarının sosyal beceri düzeyleri sahip olunan kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- d) Öğretmen adaylarının sosyal beceri düzeyleri devam etmekte oldukları lisans programına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modeli betimleyici ilişkisel tarama modelidir. İlişkisel tarama modelleri iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2004).

Araştırmanın Örnekleme

Araştırma evreni Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, İlköğretim bölümü Okulöncesi Eğitimi Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Eğitimi Öğretmenliği, Matematik Eğitimi Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Eğitimi Öğretmenliği lisans programlarına devam eden 340 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise evreni oluşturan öğrenciler arasından basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen (Karasar, 2004) ilgili lisans programlarına devam eden 222, 4. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Öğrencilere ait sosyo-demografik özelliklere ilişkin bilgi edinmek amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Sosyal Beceri Envanteri

Araştırmada Sosyal Beceri Envanteri (Yüksel, 2004) veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Envanter, duyuşsal anlatımcılık (DA), duyuşsal duyarlık (DD), duyuşsal kontrol (DK), sosyal anlatımcılık (SA), sosyal duyarlık (SD) ve sosyal kontrol (SK) alt boyutları içermektedir. Yüksel (2004), tarafından yapılan güvenilirlik analizi sonucu $r=.92$ olarak bulunmuştur. Sosyal Beceri Envanterinin alt boyutlarının güvenilirliği ise şu şekilde bulunmuştur: Duyuşsal Anlatımcılık .81, Duyuşsal Duyarlık .87, Duyuşsal Kontrol .80, Sosyal Anlatımcılık .89, Sosyal Duyarlık .88, Sosyal Kontrol .89. Yüksel (2004) tarafından yapılan benzer ölçek geçerliği çalışması sonucunda ölçeğin Kendini Ayarlama Ölçeği ile arasında .63 korelasyon bulunmuştur. Envanterin bütününe ilişkin benzer ölçekler geçerlik katsayısı 0.001 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu bulgular Sosyal Beceri Envanterinin geçerli olduğunu göstermektedir (Yüksel, 2004).

Ölçeğin alt boyutlarının açıklamaları ise şu şekildedir. Duyuşsal anlatımcılık (DA) alt boyutu bireyin sözel olmayan iletişim becerilerini ölçmektedir. Duyuşsal duyarlılık (DD) boyutu başkalarının sözel olmayan mesajlarını alma ve çözümlenme becerilerini, duyuşsal kontrol (DK) alt boyutu ise bireyin sözel olmayan tepkilerini düzenleme ve kontrol etme becerilerini ölçmektedir. Ölçeğin sosyal anlatımcılık (SA) boyutu, sözel ifade becerilerini, sosyal duyarlılık (SD) boyutu sözel mesajları çözümlenme becerilerini ve sosyal kontrol (SK) alt boyutu ise sosyal rol oynama becerilerini ölçmektedir (Yüksel,2004).

Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözümlenmesi amacıyla istatistiksel tekniklerden ortalama, standart sapma, yüzde, t testi ve varyans analizi kullanılmıştır. Varyans analizi sonucunda istatistikî olarak anlamlı bir farklılık çıktı ise; bu farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Scheffe ve LSD Testleri yapılmıştır (Büyüköztürk, 2002). Araştırmada elde edilen bulgular analiz edilerek tablolaştırılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya ait betimsel istatistikler ve dağılımlar ile araştırmanın alt amaçları doğrultusunda toplanan verilerle elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1. Sosyal Becerilere Etki Eden Faktörlere Ait Dağılımlar

<i>Değişken</i>	<i>Grup</i>	<i>n</i>	<i>%</i>		
<i>Cinsiyet</i>	<i>Erkek</i>	76	65,8		
	<i>Kız</i>	146	34,2		
	<i>Toplam</i>	222	100		
<i>Anne ve Baba Öğrenimi</i>	<i>Anne</i>		<i>Baba</i>	<i>Anne</i>	<i>Baba</i>
	<i>Eğitim almamış</i>	16	4	7,2	1,8
	<i>5. sınıfta tamamlamış</i>	129	85	58,1	38,3
	<i>8. sınıfta tamamlamış</i>	20	27	9,0	12,2
	<i>Lise</i>	43	50	19,4	22,5
	<i>Üniversite</i>	14	56	6,3	25,2
	<i>Toplam</i>	222	222	100,0	100,0
<i>Kardeş Sayısı</i>	<i>Tek Çocuk</i>	7	3,2		
	<i>İki Kardeş</i>	108	48,6		
	<i>Üç-Beş Kardeş</i>	92	41,4		
	<i>Altıdan Fazla Kardeş</i>	15	6,8		
	<i>Toplam</i>	222	100,0		
<i>Öğrenim Görülen Anabilim Dalı</i>	<i>Okulöncesi</i>	57	25,7		
	<i>Fen Bilgisi</i>	52	22,1		
	<i>Sosyal Bilgiler</i>	59	29,7		
	<i>Matematik</i>	54	22,5		
	<i>Toplam</i>	222	100,0		

Tablo 2: Cinsiyete Göre Sosyal Beceri Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t testi Sonuçları

	<i>Cinsiyet</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>ss</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
<i>DA</i>	<i>Kız</i>	146	35.38	6.56	.28	.77
	<i>Erkek</i>	76	35.11	6.43		
<i>DD</i>	<i>Kız</i>	146	47.46	8.05	.92	.35
	<i>Erkek</i>	76	48.58	9.48		
<i>DK</i>	<i>Kız</i>	146	34.14	5.89	3.36	.01*
	<i>Erkek</i>	76	36.96	6.02		
<i>SA</i>	<i>Kız</i>	146	41.20	8.14	1.29	.20
	<i>Erkek</i>	76	42.72	8.67		
<i>SD</i>	<i>Kız</i>	146	41.08	6.33	.83	.40

SK	Erkek	76	40.31	6.87	1.25	.20
	Kız	146	33.50	5.40		
	Erkek	76	34.46	5.24		

* $p < .05$

Öğretmen adaylarının cinsiyete göre sosyal beceri düzeyi grup ortalamaları ve t testi sonuçları Tablo 2’de verilmiştir. Tablo 2 ‘de yer alan t testi sonuçlarına göre kız öğrenciler ile erkek öğrenciler arasındaki farkın sosyal beceri düzeyinde duyuşsal kontrol alt boyutunda ($p < .05$) önemli olduğu yani, erkek öğrencilerin duyuşsal kontrol düzeyi ortalamalarının ($x=36,96$) kız öğrencilerin ortalamasından ($x=34,14$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Genel olarak sosyal beceri düzeyinde ve diğer tüm alt boyutlarda kız ve erkek öğrenciler arasındaki farkın önemli olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Anne Eğitim Durumlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları

		<i>n</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	<i>F</i>	<i>p.</i>
DA	Eğitim Almamış	16	36.03	12.01	.464	.76
	5.sınıfı tamamlamış	129	35.03	6.30		
	8.sınıfı tamamlamış	20	37.03	6.14		
	Lise	43	35.06	5.15		
	Üniversite	14	35.29	3.94		
DD	Eğitim Almamış	16	44.56	9.70	1.93	.10
	5.sınıfı tamamlamış	129	47.23	7.96		
	8.sınıfı tamamlamış	20	49.00	7.07		
	Lise	43	49.51	9.44		
	Üniversite	14	51.35	10.41		
DK	Eğitim Almamış	16	35.25	7.51	1.03	.40
	5.sınıfı tamamlamış	129	34.94	6.00		
	8.sınıfı tamamlamış	20	34.60	5.41		
	Lise	43	34.74	6.29		
	Üniversite	14	38.21	5.01		
SA	Eğitim Almamış	16	39.93	7.53	3.22	.01*
	5.sınıfı tamamlamış	129	40.79	7.95		
	8.sınıfı tamamlamış	20	41.55	8.58		
	Lise	43	43.11	9.19		
	Üniversite	14	48.25	6.82		
SD	Eğitim Almamış	16	39.37	6.73	1.04	.38
	5.sınıfı tamamlamış	129	40.44	7.02		
	8.sınıfı tamamlamış	20	41.60	5.63		
	Lise	43	41.25	5.61		
	Üniversite	14	43.57	4.78		
SK	Eğitim Almamış	16	33.56	6.31	.62	.64
	5.sınıfı tamamlamış	129	33.50	5.40		
	8.sınıfı tamamlamış	20	34.90	5.48		
	Lise	43	33.90	5.02		
	Üniversite	14	35.35	4.87		

* $p < .05$

Öğretmen adaylarının anne eğitim durumuna göre sosyal beceri ortalamaları ve varyans analizi sonuçları Tablo 3’te sunulmuştur. Varyans analizi sonucunda sosyal

anlatımcılık (SA) alt boyutunda anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılığın ($F(4,217)=2,37$, $p<.05$) olduğu belirlenmiştir. Varyans analizi sonucunda ortaya çıkan farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla Scheffé testi uygulanmıştır. Scheffé testi sonucunda öğrencilerin anne eğitim durumuna göre üniversite mezunu olanlar ile ilkokul mezunu olanlar arasındaki farkın bu alt boyutta anlamlı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Scheffe; $p= 0.031$).

Tablo 4. Öğrencilerin Baba Eğitim Durumlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları

		<i>n</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
DA	Eğitim Almamış	4	32.00	3.16	1.07	.37
	5. sınıfı tamamlamış	85	35.05	6.34		
	8. sınıfı tamamlamış	27	37.33	9.49		
	Lise	50	35.50	5.18		
	Üniversite	56	34.71	6.19		
DD	Eğitim Almamış	4	52.50	9.67	3.40	.01*
	İlkokul	85	45.58	7.76		
	Ortaokul	27	46.74	9.16		
	Lise	50	49.32	7.18		
	Üniversite	56	50.14	9.71		
DK	Eğitim Almamış	4	38.00	12.02	2.34	.05
	5. sınıfı tamamlamış	85	34.50	5.72		
	8. sınıfı tamamlamış	27	36.18	6.22		
	Lise	50	33.60	6.28		
	Üniversite	56	36.62	5.54		
SA	Eğitim Almamış	4	41.25	1.70	2.55	.04*
	5. sınıfı tamamlamış	85	39.75	7.84		
	8. sınıfı tamamlamış	27	41.96	8.78		
	Lise	50	42.20	8.49		
	Üniversite	56	44.21	8.49		
SD	Eğitim Almamış	4	43.00	7.61	1.53	.19
	5. sınıfı tamamlamış	85	39.81	7.32		
	8. sınıfı tamamlamış	27	41.37	5.39		
	Lise	50	42.48	6.08		
	Üniversite	56	40.46	5.86		
SK	Eğitim Almamış	4	38,00	4.32	1.63	.16
	5. sınıfı tamamlamış	85	33.10	5.67		
	8. sınıfı tamamlamış	27	35.18	5.33		
	Lise	50	33.44	4.76		
	Üniversite	56	34.33	5.20		

* $p<.05$

Öğrencilerin Baba Eğitim Durumlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları incelendiğinde; sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal duyarlılık (DD) ve sosyal anlatımcılık (SA) boyutlarında da anlamlı farkın ($F(4,217)=2,37, p<.05$) olduğu görülmektedir. Varyans özümlemesi sonucunda baba eğitim durumuna göre ortaya çıkan farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla Scheff testi uygulanmıştır. Scheff testi sonucunda öğrencilerin baba eğitim durumuna göre, duyuşsal duyarlılık (DD) ve sosyal anlatımcılık (SA) alt boyutlarında niversite mezunu olanlar ile ilkokul mezunu olanlar arasındaki farkın anlamlı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (D.D.:Scheffe; $p= 0.044$, S.A.: Scheffe; $p= 0.045$). Sonuç olarak baba öğrenim durumu niversite mezunu olanlar ilkokul mezunu olanlara göre daha fazla sosyal beceri düzeyine sahiptirler.

Tablo 5. Öğrencilerin Sahip Oldukları Kardeş Sayısına Göre Varyans Analizi Sonuçları

		<i>n</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
DA	<i>Tek Çocuk</i>	7	34.00	5.09	.80	.49
	<i>İki Kardeş</i>	108	35.39	5.60		
	<i>Üç-Beş Kardeş</i>	92	35.64	7.00		
	<i>Altı Kardeş +</i>	15	33.00	9.24		
DD	<i>Tek Çocuk</i>	7	50.85	13.94	2.10	.10
	<i>İki Kardeş</i>	108	49.01	7.63		
	<i>Üç-Beş Kardeş</i>	92	46.69	8.57		
	<i>Altı Kardeş +</i>	15	45.00	9.10		
DK	<i>Tek Çocuk</i>	7	31.42	8.12	1.97	.11
	<i>İki Kardeş</i>	108	35.81	5.97		
	<i>Üç-Beş Kardeş</i>	92	34.88	5.87		
	<i>Altı Kardeş +</i>	15	33.06	6.45		
SD	<i>Tek Çocuk</i>	7	38.42	7.50	3.23	.02*
	<i>İki Kardeş</i>	108	41.88	6.17		
	<i>Üç-Beş Kardeş</i>	92	40.38	6.62		
	<i>Altı Kardeş +</i>	15	37.00	6.43		
SK	<i>Tek Çocuk</i>	7	30.00	5.13	2.43	.06
	<i>İki Kardeş</i>	108	33.92	5.04		
	<i>Üç-Beş Kardeş</i>	92	34.84	5.57		
	<i>Altı Kardeş +</i>	15	31.60	5.60		

* $p < .05$

Tablo 5'deki analiz sonuçlarında öğrencilerin sahip oldukları kardeş sayısı ile sosyal beceriler arasındaki farkın ($F(3, 218)=2,60, p < .05$) sosyal duyarlılık (SD) alt boyutunda anlamlı olduğu belirlenmiştir. Varyans çözümlemesi sonucunda bu alt boyutta kardeş sayısına göre ortaya çıkan farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla LSD testi uygulanmıştır. LSD testi sonucunda öğrencilerin sahip oldukları kardeş sayısına göre iki kardeş ile altı ve altıdan fazla kardeş olanlar arasındaki farkın anlamlı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (LSD; $p=0.010$). Sonuç olarak iki kardeş olan öğrencilerin altı ve altıdan fazla kardeş olanlara göre sosyal duyarlılık alt boyutunda daha fazla sosyal beceri düzeyine sahip oldukları söylenebilir.

Tablo 6. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Lisans Programına Göre Varyans Analizi Sonuçları

		<i>n</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
<i>DA</i>	Okulöncesi Öğretmenliği	57	39.33	7.24	11.83	.00*
	Fen Bilgisi Öğretmenliği	52	33.82	5.50		
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	59	33.13	6.34		
	Matematik Öğretmenliği	54	34.68	4.81		
<i>DD</i>	Okulöncesi Öğretmenliği	57	46.63	7.03	1.18	.31
	Fen Bilgisi Öğretmenliği	52	48.71	9.00		
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	59	47.01	9.50		
	Matematik Öğretmenliği	54	49.18	8.46		
<i>DK</i>	Okulöncesi Öğretmenliği	57	37.29	5.55	5.05	.00*
	Fen Bilgisi Öğretmenliği	52	34.88	5.93		
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	59	33.03	6.94		
	Matematik Öğretmenliği	54	35.25	4.96		
<i>SA</i>	Okulöncesi Öğretmenliği	57	43.01	6.42	1.27	.28
	Fen Bilgisi Öğretmenliği	52	42.09	8.17		
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	59	40.06	9.18		
	Matematik Öğretmenliği	54	41.08	9.21		
<i>SD</i>	Okulöncesi Öğretmenliği	57	41.40	4.43	2.77	.04*
	Fen Bilgisi Öğretmenliği	52	42.65	6.45		
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	59	39.45	8.36		
	Matematik Öğretmenliği	54	39.49	5.78		
<i>SK</i>	Okulöncesi Öğretmenliği	57	37.07	4.72	10,72	.00*
	Fen Bilgisi Öğretmenliği	52	33.15	5.03		
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	59	32.45	5.80		
	Matematik Öğretmenliği	54	32.57	4.42		

* $p < .05$

Tablo 6'daki analiz sonuçlarında öğrenim gördükleri lisans programına ile sosyal beceriler arasındaki farkın ($F(3, 218)=2,60, p < .05$) duyuşsal anlatımcılık (DA), duyuşsal kontrol (DK), sosyal duyarlılık (SD), sosyal kontrol (SK) alt boyutunda anlamlı olduğu belirlenmiştir. Varyans çözümlemesi sonucunda bu alt boyutlarda öğrencilerin öğrenim gördükleri lisans programına göre ortaya çıkan farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla Scheffé testi ve LSD testi uygulanmıştır. Scheffé testi sonucuna göre duyuşsal anlatımcılık (DA) alt boyutunda Okulöncesi öğretmenliği lisans programı öğrencileri ile fen bilgisi, sosyal bilgiler, matematik öğretmenliği lisans programı öğrencileri arasındaki farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir (DA: Scheffe; okulöncesi-fen $p=0.000$, okulöncesi-sosyal $p=0.000$, okulöncesi-matematik $p=0.001$). Duyuşsal kontrol (DK) alt boyutunda ise Okulöncesi öğretmenliği lisans programı öğrencileri ile sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı öğrencileri arasındaki farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir (Scheffe; $p=0.002$).

LSD testi sonucuna göre sosyal duyarlılık (SD) alt boyutunda fen bilgisi öğretmenliği lisans programı öğrencileri ile sosyal bilgiler ve matematik öğretmenliği lisans programı öğrencileri arasındaki farkın anlamlı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (LSD; fen-sosyal $p=0.010$, fen-matematik $p=0.032$). Sosyal kontrol (SK) alt boyutunda ise Okulöncesi öğretmenliği lisans programı öğrencileri ile fen bilgisi, sosyal bilgiler, matematik öğretmenliği lisans programı öğrencileri arasındaki farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir (Scheffe; okulöncesi $p=0.001$, okulöncesi-sosyal $p=0.000$, okulöncesi-matematik $p=0.000$). Sonuç olarak Okulöncesi

öğretmenliği lisans programı öğrencilerinin sosyal beceri düzeyinin fark ortaya çıkan alt boyutlarında diğer öğretmenlik lisans programındaki öğrencilerden daha yüksek olduğu söylenebilir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Aşağıda araştırmadan elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlar doğrultusundaki öneriler maddeler halinde sunulmuştur.

Araştırma sonucunda, ölçeğin 5 alt boyutuna göre araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetleri ile sosyal beceri puanları arasında anlamlı farka rastlanmazken yalnız duyuşsal kontrol alt boyutunda erkek öğrenciler lehine anlamlı farka rastlanmıştır. Bu sonuç Seven (2007) tarafından yapılan araştırmanın sonucunu desteklerken, Jamyang-Tshering (2004); Kazdin (1985) ve Raine, (1993) tarafından elde edilen kızların erkeklerden daha çok sosyal beceri sergilediği bulgusunu desteklememektedir.

Anne öğrenim durumuyla sosyal beceri ölçeğinin yalnız sosyal anlatımcılık boyutunda ilköğretim birinci kademe mezunları ile üniversite mezunları arasında, üniversite mezunları lehine anlamlı fark olduğu görülmüştür. Baba öğrenim durumuyla sosyal beceri ölçeğinin duyuşsal duyarlık ve sosyal anlatımcılık alt boyutlarında ilköğretim birinci kademe mezunları ile üniversite mezunları arasında, üniversite mezunları lehine anlamlı fark olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar, Cousins, Power, ve Olvera-Ezzell (1993); Fox, Platz, ve Bentley, (1995) tarafından bulunan “sosyal becerilerle anne babanın eğitim düzeyi arasında yüksek düzeyde anlamlı farklılık olduğu” bulgularıyla paralellik göstermektedir. Ancak Seven (2007), Fletcher, Steinberg, Darling ve Dornbusch, (1995); Pettit, Harrist, Bates ve Dodge, (1991) tarafından yapılan araştırmalarda “sosyal becerilerle anne baba eğitim düzeyi arasında ilişki olmadığı” görülmüştür.

Öğrencilerin kardeş sayısına göre sosyal beceri puanları incelendiğinde kardeş sayısı 2 olan öğrencilerin sosyal beceri puanları ile kardeş sayısı 6 ve daha fazla olan öğrencilerin sosyal beceri puanları arasında ölçeğin sosyal duyarlılık alt boyutunda kardeş sayısı 2 olanların lehine anlamlı fark olduğu görülmüştür. Sosyal duyarlılık alt boyutunda birey davranışlarını sergilerken sosyal normlara özen gösterir ve ortama uygun hareket etme bilincindedir. Bu bireyler iyi birer dinleyici ve izleyicidirler çünkü sosyal normlar hakkında bilgi sahibidirler. Sosyal normlara uyan bu bireyler daha fazla sosyal olarak uyumlu ilişki geliştirmekte ve daha az problem durumu yaşamaktadır (Nash,2008). Nash (2008) tarafından yapılan araştırma, sosyal beceri gelişiminde aile içi ilişkiler ve akran etkileşiminin niteliği önemini vurgulamaktadır. Erken dönemde akran ilişkilerinde yaşanan problemler yetişkinlik döneminde de etkilerini sürdürmektedir (Parker and Asher, 1987). Kupersmidt (1983) yetersiz akran ilişkilerinin sosyal beceri gelişiminde önemli bir faktör olduğunu belirtmiştir. Bu sonuca göre 6 ya da daha fazla kardeş sayısına sahip bireylerde akran ilişkilerinde yaşanabilecek karışıklıların bireyin sosyal duyarlılık gelişiminde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin devam etmekte oldukları lisans programlarına göre sosyal beceri ölçeğinden aldıkları puanlar incelendiğinde, ölçeğin duyuşsal duyarlılık ve sosyal anlatımcılık alt boyutlarında aldıkları puanlarda anlamlı farka rastlanmamıştır. Ancak ölçeğin duyuşsal anlatımcılık ve sosyal kontrol alt boyutlarında öğrencilerin aldıkları puanlara göre fen, sosyal ve matematik öğretmenliği öğrencileri ile okulöncesi öğretmenliği öğrencileri arasında okulöncesi öğretmenliği lehine anlamlı fark olduğu görülmüştür. Ölçeğin duyuşsal kontrol alt

boyutunda okulöncesi öğretmenliği ile sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencileri arasında okulöncesi öğretmenliği öğrencileri lehine anlamlı fark olduğu görülmüştür. Ölçeğin sosyal duyarlılık alt boyutunda ise fen bilgisi öğretmenliği öğrencilerinin aldıkları puanların sosyal bilgiler ve matematik öğretmenliği öğrencilerine göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Genel olarak bakıldığında okulöncesi öğretmenliği lisans öğrencilerinin ölçeğin alt boyutlarından daha yüksek puanlar aldığı görülmektedir. Okulöncesi öğretmenliği lisans programı incelendiğinde programda iletişim ve psikoloji ağırlıklı derslerin yoğun biçimde yer aldığı dikkati çekmektedir. Bu konularda bilgi sahibi olmanın sosyal beceri uygulamalarında okulöncesi öğretmenliği lisans programı öğrencilerine avantaj sağladığı düşünülmektedir.

ÖNERİLER

- Araştırma sonuçlarına ilişkin geliştirilen öneriler şu şekildedir.
- ✓ Araştırmanın daha geniş örnekleme öğretmen adaylarının yanında alanda çalışan öğretmenleri de kapsayarak yapılması yararlı olabilir.
 - ✓ Öğretmen adaylarının sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmaların eğitim fakültelerinde yaygınlaştırılmasının faydalı olacağı söylenebilir.
 - ✓ Alanda çalışan öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik bilgi ve deneyimlerini etkin hale getirecek çalışmaların yapılmasının faydalı olacağı söylenebilir.
 - ✓ Öğretmen yetiştirme programlarına alana bakılmaksızın iletişim ve insan psikolojisini içeren derslerin eklenerek sosyal becerileri gelişmiş öğretmenlerin yetişmesi sağlanabilir.

Kaynakça

Avcıoğlu, H. (2001). İşitme Engelli Çocuklara Sosyal Becerilerin Öğretilmesinde İşbirlikçi Öğrenme Yaklaşımı İle Sunulan Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı, Ankara.

Bacanlı, H. (1999 a) Edt. Sosyal Beceri Eğitimi. İlköğretimde Rehberlik. Ankara: Nobel yayıncılık.

Büyüköztürk, Ş. (2002). Veri Analizi El Kitabı, Ankara: Pegem Yayıncılık, s. 201.

Cartledge. G. ve Milburn, J.F. (1983). "Social Skills Assessment and Teaching in the Schools", **Advances in School Psychology** (Ed. T.R.Kratovhwili) London Lawrence Vol.3, 175-235.

Cousins, J.H., Power, T.G. ve Olvera-Ezzell, N. (1993). Mexican-American mothers' socialization strategies: effects of education, acculturation, and health locus of control. **Journal of Experimental Child Psychology**, 55, 258–276.

Fletcher, A.C., Steinberg, L., Darling, N. ve Dornbusch, S.M. (1995). The company they keep: Impact of authoritative parenting in the adolescent's social network on individual adjustment and behavior. **Developmental Psychology**, 31, 300-310.

Fox, R.A., Platz, D.L. ve Bentley, K.S. (1995). Maternal factors related to parenting practices, developmental expectations, and perceptions of child behavior problems. **Journal of Genetic Psychology**, 156, 431-441.

Jamyang-Tshering, K. (2004). Social competence in preschoolers: an evaluation of the psychometric properties of the preschool Social Skills Rating System (SSRS). Ph. D. Thesis, ABD: [Pace University](http://www.paceuniversity.edu).

Karasar, N. (2004). "**Bilimsel Arastırma Yöntemleri**", Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kazdin, A. E. (1985). *Treatment of antisocial behavior in children and adolescents*. Homewood, IL: The Dorsey Press.

Kupersmidt J.B. (1983) Predicting delinquency and academic problems from childhood peer status. J.D. Coie (Chair), *Strategies for identifying children at social risk: Longitudinal correlates and consequences*. **Symposium conducted at the biennial meeting of society for research in child development**, Detroit.

Michelson, L. ve Diloranzo, T., M., (1981) "Social skills assessment of children" In B B Lahey ve A.E. Kazdin (Eds) *Advances in clinical child psychology*. N Y Plenum Press.

Nash, J.B., (2008). *Children's Social Skills Training: Relative Effectiveness Of Three Training Models*. Fairleigh Dickinson University, Phd. New Jersey.

Parker, J., G. ve Asher, S., R. (1987). Peer reactions and later personal adjustment : are low-accepted children at risk? *Psychology*

Pettit, G.S., Harrist, A.W., Bates, J.E. ve Dodge, K.A (1991). Family interaction, social cognition and children's subsequent relations with peers at kindergarten. *Journal of Social and Personal Relationships*, 8, 383-402.

Raine, A. (1993). *The psychopathology of crime: Criminal behavior as a clinical disorder*. San Diego, CA: Academic Press.

Seven S. (2007). Altı yaş çocuklarının sosyal davranış problemlerine ailesel faktörlerin etkisinin incelenmesi, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**, 13(50) (baskıda).

Şahin, H., Kaya, A. Edt. (2004). *Kişisel Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Uzamaz, F. (2000). [Ergenlerde Sosyal Beceriler Ve Değerlendirme Yöntemleri](http://www.aku.edu.tr/~ege/ergenerde_sosyal_beceriler_ve_degerlendirme_yontemleri). **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. Cilt:6, Sayı:6.

Yüksel, G. (2004), *Sosyal Beceri Envanteri*, Ankara. Asıl Yayınevi.

Yüksel, G. (2001), Öğretmenlerin Sahip Olmaları gereken Davranış Olarak Sosyal Beceri , **Milli Eğitim Dergisi**, sayı 150, Mart, Nisan, Mayıs.

Yüksel, G. (1999), *Sosyal Beceri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi* . **Yayımlanmamış Doktora Tezi**. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.